

Научна студия на тема:

Тенденции

в развитието на пазара на телекомуникационни услуги

в Европейския съюз

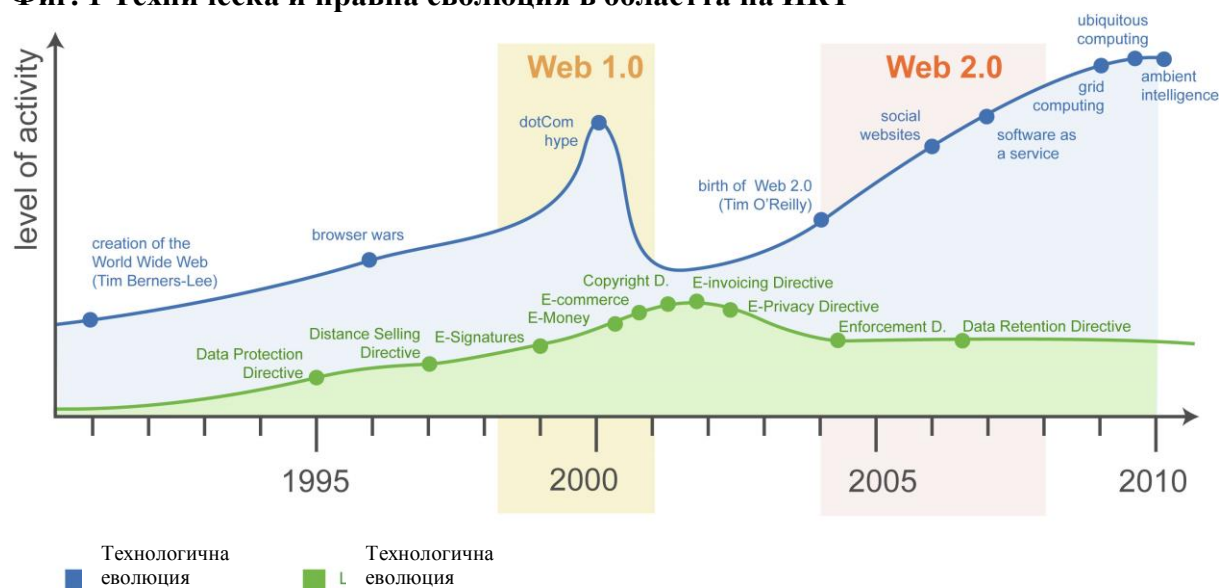
м. Декември, 2009 г.

През последните години, в резултат от бързото развитие на комуникационните технологии, се наблюдават различни по характер и въздействие тенденции на пазара на телекомуникационни услуги в глобален и европейски мащаб. Те породиха и необходимостта от промяна в регулаторната рамка на сектора на електронни съобщения в Общността, макар и често да се констатира, че промените в законодателството се забавят спрямо промените в технологичното равнище, поради факта, че технологиите в 21-ви век се развиват ускорено.

От друга страна, регулаторната рамка на сектора на електронните съобщения се прилага по различен начин в държавите-членки, което може да затрудни разгръщането на потенциала на информационните и комуникационни технологии (ИКТ), както и да доведе до увеличаване на бариерите за трансграничната електронна търговия в Европейския съюз.

Необходимо е да се премахнат различията в изискванията и прилагането на правната рамка и да се върви в крак с технологичното развитие, за да се осигури ефикасното функциониране на вътрешния пазар на електронни съобщения.

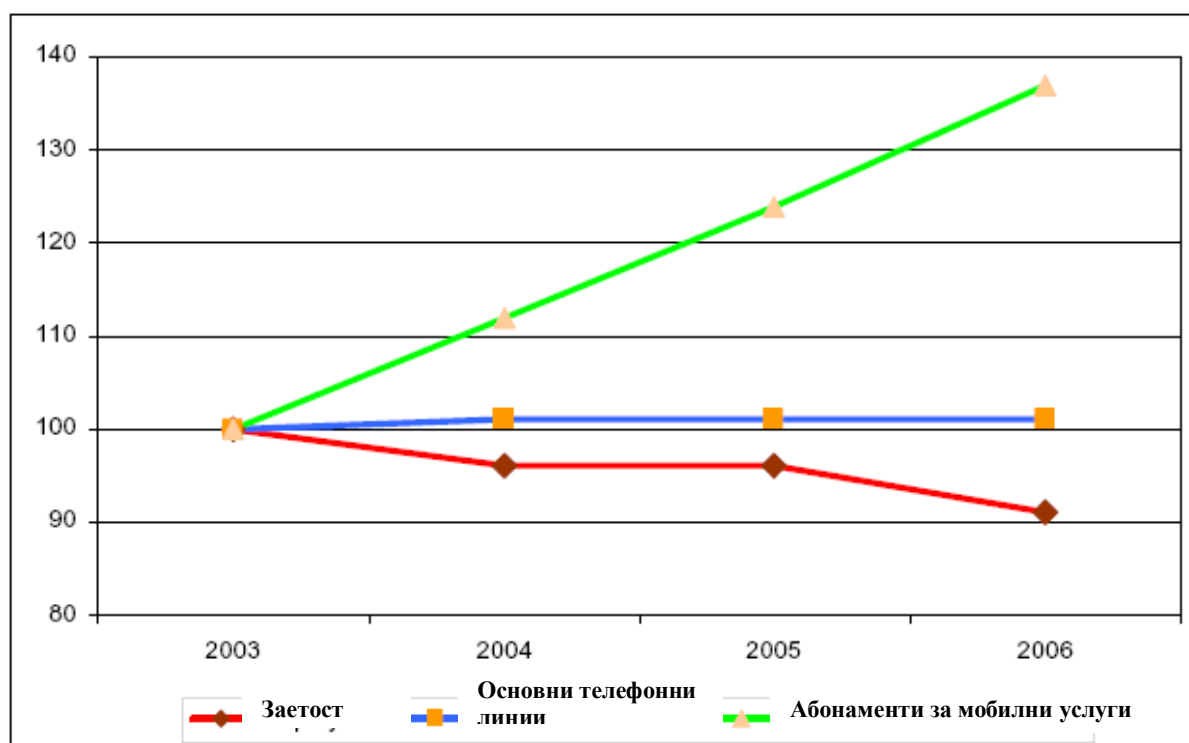
Фиг. 1 Техническа и правна еволюция в областта на ИКТ

Източник: DLA Piper, 2007

Най-изявената тенденция в сектора на електронните съобщения в ЕС през последните години се наблюдава по отношение на навлизането на мобилната телефония, където високият темп на растеж на навлизането на мобилните телефонни услуги в Общността достигна рекордни стойности (средно 119 % проникване към м октомври 2008 г.).

Фиг. 2 Тенденции в телекомуникационния сектор, индекс: 2003 =100

Източник: Eurostat, „Data in focus” 12/2008, Population and social statistics 2006 и Annual Telecommunications Inquiry 2007, с данни от националните статистически офиси и националните регулаторни органи

В периода 1993 – 2003 г. в ЕС-14, производителността на труда в съобщителния сектор (телекомуникационни и пощенски услуги) имаше среден годишен ръст на нарастване от 7.6%, което е значително повече от други сектори като електричество, газ и водоснабдяване (средно 5.9%) и четири пъти повече от ръста на икономиката на ЕС за периода като цяло (1.8%).

Може също да се отбележи, че след 1996 г. ръстът в търсенето на съобщителни услуги беше по-голям от ръста в производителността, което доведе до нарастване на секторната заетост. Това е доказателство, че не винаги ръстът в производителността е за сметка на ръста в заетостта. Силният ръст в производителността при съобщителните услуги през същия период също се наблюдаваше и в новите страни-членки, въпреки че там той беше съпътстван с намаляваща заетост¹.

Секторът на информационните и комуникационни технологии (ИКТ), и в частност секторът на електронните съобщения, има значителен дял от световната икономика и на неговия растеж. Съществува пряка връзка между инвестициите в ИКТ и производителността на икономиката, тъй като те увеличават иновационния капацитет на всички индустриални сектори, повишават ефективността и помагат за оптимизиране на употребата на природните ресурси.

¹ „Evaluation of the Performance of Network Industries Providing Services of General Economic Interest”, 2006 Report, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT SEC(2007) 1024, Brussels, 12.07.2007

ИКТ са също така ключов фактор за ефективността на публичния сектор и са необходими за повишаване на качеството на живот на гражданите.

ИКТ осигуряват уникални решения за по-голяма енергийна ефективност и точен мониторинг на околната среда, по-добри здравни услуги и подобряване на условията за застаряващото население. Факт е, че страните-членки на ЕС, лидери във въвеждането и употребата на иновации в областта на ИКТ, са икономиките с най-висок растеж, те са сред първите страни в света по качество на услугите за гражданите и водят в борбата за намаляване на въглеродните емисии.

Фундаментална предпоставка за най-добрата употреба на ИКТ е наличието на високоскоростна инфраструктура за ширококолов достъп. В този контекст, като част от пакета за възстановяване, който ЕК прие през есента на 2008 г, се осигуриха около 1 млрд. евро допълнителни средства за разширяване и модернизирани на високоскоростния интернет достъп в селските региони². Тази подкрепа е насочена към 30-те процента от населението в селските региони, които нямат ширококолов интернет достъп. Европейската Комисия смята, че развиването и разпространението на ширококоловия достъп до интернет може да създаде около един милион работни места в Европа, както и да предизвика растеж на икономиката, свързан с неговото разпространение, за около 850 млн. евро. Според изследване на Световната банка всяко допълнително 10%-тно разпространение на ширококоловия интернет достъп води до 1.3% допълнителен икономически растеж³.

От особена важност е пазарът на мобилните комуникации. Множество изследвания документират въздействието на мобилните мрежи върху икономиката⁴. Ефектите от ползването на мобилните комуникации се изразяват от създаването на заетост до ползата от улесняването на бизнеса, следователно те могат да бъдат сектор, който да помогне и на други сектори да преодолеят негативните последици от настъпилата през есента на 2008 г. глобална икономическа криза.

1. Тенденции в развитието на пазара на телекомуникационни услуги в ЕС

² „Европейската комисия и промишлеността ще инвестират 3,2 милиарда евро в икономическото възстановяване за по-силна, по-щадяща околната среда и по-конкурентна икономика на утрешния ден”, IP/09/1116, Брюксел, 13 юли 2009 г.

³ V.Reding, EU Commissioner for Telecoms and Media, “Digital Europe – Europe's Fast Track to Economic Recovery”, SPEECH/09/336, Lisbon Council, Brussels, 9 July 2009

⁴ www.gsmworld.com

Различни са тенденциите, които се наблюдават на пазара на телекомуникационни услуги в Общността през последното десетилетие. Под въздействието на регулаторната намеса на Европейската комисия и при изпълнението на европейската регулаторна рамка в областта на електронните съобщения, секторът в отделните държави-членки се видоизменя по посока към сближаване. Усилията на регулацията на ниво „общност“ са насочени към съгласуване на регулаторните мерки и чрез тях – до достигане на сходни резултати в отделните държави-членки, които да доведат до положителни ефекти за бизнеса и крайните потребители на електронни съобщителни услуги в Общността. От друга страна, динамичното развитие на технологиите има изключително силно отражение върху облика на съвременния пазар на електронни съобщения.

Целта на настоящата разработка е да разгледа някои от тенденциите, които се наблюдават на европейския пазар на електронни съобщения в държавите-членки на ЕС през последните десет години.

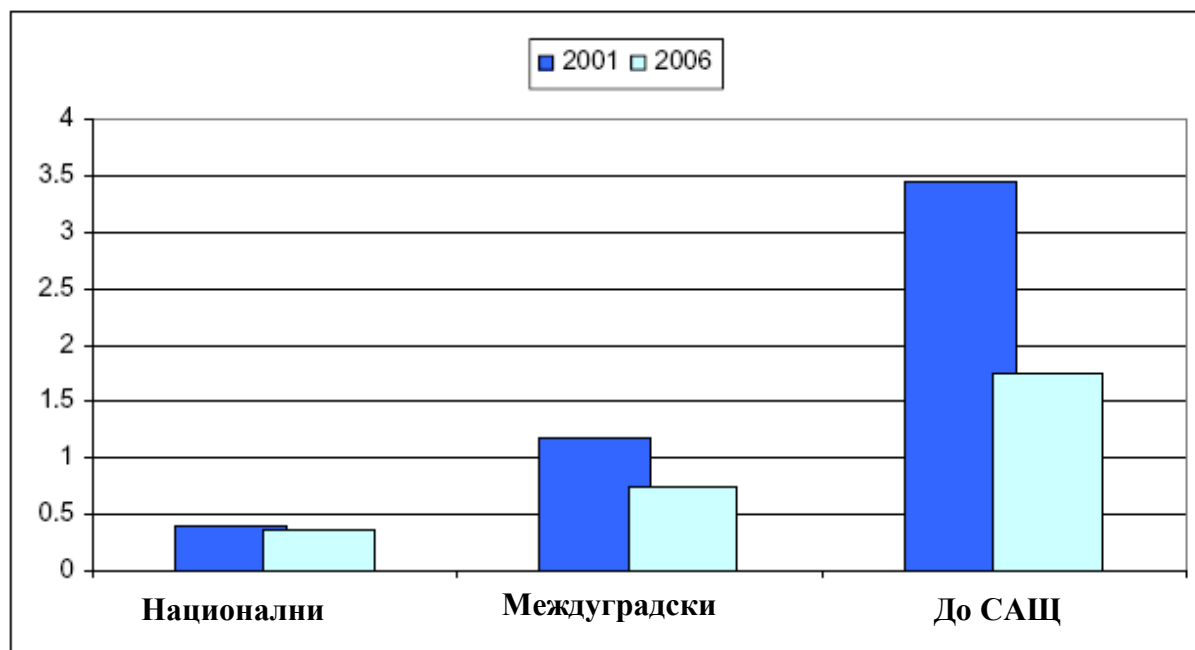
1.1. Намаляване на цените на телекомуникационните услуги

През последните години се отчита устойчива тенденция на намаляване на цените на телекомуникационните услуги. Една от основните причини за това е отварянето на телекомуникационния пазар за конкуренция, което принуди доставчиците на услуги да намалят разходите си и цените на предлаганите от тях услуги.

Доклад оценява⁵, че цените на телекомуникационните услуги са намалели с около 40% през изминалото десетилетие. Средно в ЕС15 цените на телекомуникационното оборудване и услуги намаляха с близо 22% от 1996 г. до 2004 г. В много страни, включително Германия и Люксембург, обявените цени намаляха дори с повече от 30%, докато в страни като Белгия, Финландия, Холандия и Испания намаленията в цените бяха много по-малки (около 10%). От друга страна, в същия период се наблюдават и значителни увеличения в обема на потреблението на телекомуникационни услуги. Може да се заключи, че потреблението на телекомуникационни услуги е силно еластично спрямо цените им.

Фиг. 3 Тенденции в цените на телекомуникационните услуги, ЕС-25, 2001-2006 г.

⁵ „Evaluation of the Performance of Network Industries Providing Services of General Economic Interest”, 2006 Report, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT SEC(2007) 1024, Brussels, 12.07.2007

Източник: Европейска комисия, Генерална дирекция „Информационно общество и медия“, Евростат

Отчита се значителен ръст в обема на телекомуникационни услуги, които се употребяват, който се обяснява не само като реакция на големите намаления на цените, но и като резултат от технологичния напредък (например появата на мобилната телефония и интернет), мрежовите ефекти, предлаганите нови услуги и т.н.

През последните години нараства и удовлетворението на клиентите от употребяваните от тях телекомуникационни услуги. Европейската комисия проведе две отделни проучвания на нагласите на потребителите на „услуги от общ икономически интерес“⁶. Първото проучване измерва удовлетворението на потребителите като използва проучване и статистическа обработка на данните⁷, а второто е проучване на Евробарометър⁸ за мнението на потребителите относно различни услуги от общ икономически интерес, с фокус върху телекомуникационните и пощенските услуги.

Сравнението между проучваните сектори показва, че потребителите са най-удовлетворени от услугата мобилна телефония, следвана от услугите по газо- и електроснабдяване и пощенските услуги. Градският и междуградският транспорт (жп транспорта) са накрая на класацията.

1.2. Запазване на доминиращ дял на историческите оператори в ЕС

⁶ Services of general economic interest (от англ.) – термин, въведен от Европейската комисия. Включва секторите водоснабдяване, електроснабдяване, газоснабдяване, телекомуникации и транспорт.

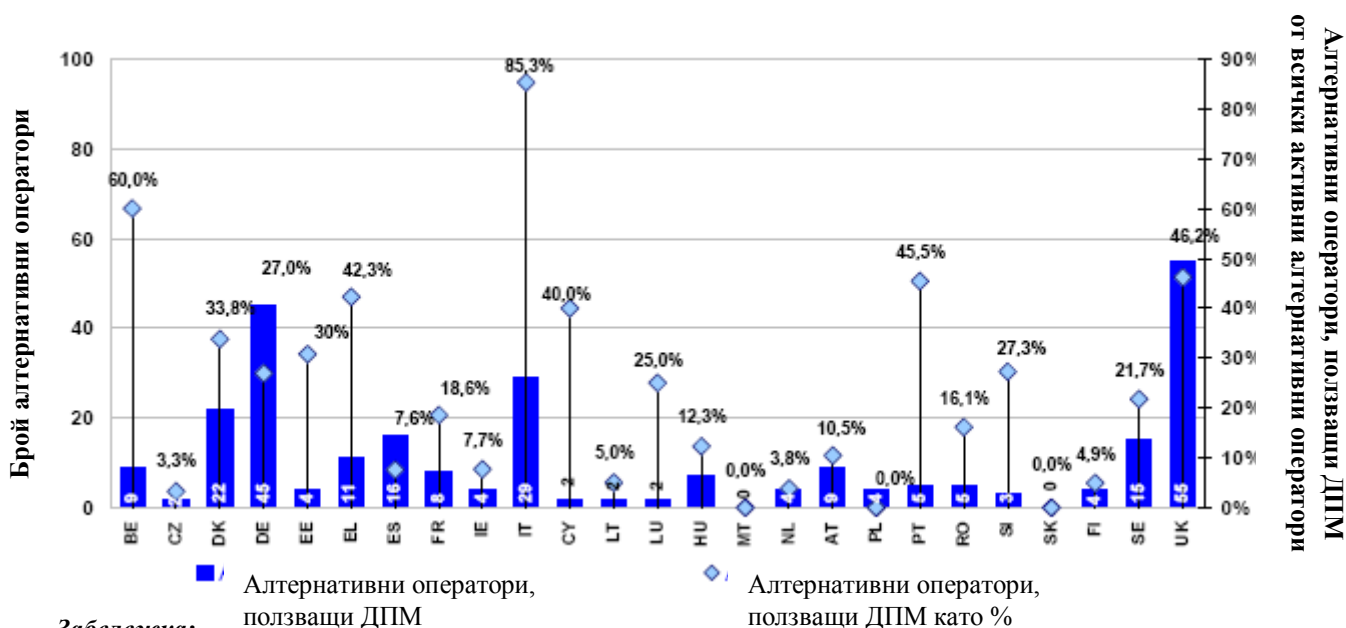
⁷ CONSUMER SATISFACTION SURVEY, FINAL REPORT, IPSOS INRA for THE EUROPEAN COMMISSION, Health & Consumer Protection Directorate – General, May 2007

⁸ http://ec.europa.eu/consumers/rights/sgi_en.htm

Въпреки процесите на либерализация на пазарите на телекомуникационни услуги в ЕС, през последните години се утвърждава тенденцията делът на историческия оператор в отделните страни-членки да се запази устойчиво, на относително високо равнище.

Изводът за липса на ефективна пазарна конкуренция на пазара на фиксирана телефония и битстрийм достъп се доказва и от сравнително малкият брой алтернативни оператори в повечето страни-членки, които предлагат услугите фиксирана телефония и широколентов интернет чрез мрежата на историческия оператор (които имат достъп до т.нар. „последна миля”, до жилището на абоната).

Фиг. 4 Брой алтернативни оператори, ползващи „достъп до последната миля” (ДПМ) от всички активни алтернативни оператори, юли 2007 г.

Забележка:

Белгия: ДПМ се отнася до броя споразумения за ДПМ/

България: няма информация.

Дания: Брой споразумения между историческия и алтернативните оператори. Няма информация дали тези оператори са активни или не.

Източник: 13-ти Доклад за напредъка на единния европейски пазар на електронни съобщения през 2007 г., Европейска комисия

За причина за неефективното ползване на „достъпа до последната миля”, в резултат от което не се постига реална пазарна конкуренция, се сочи неефективното ѝ регулиране от страна националните регулаторни органи⁹.

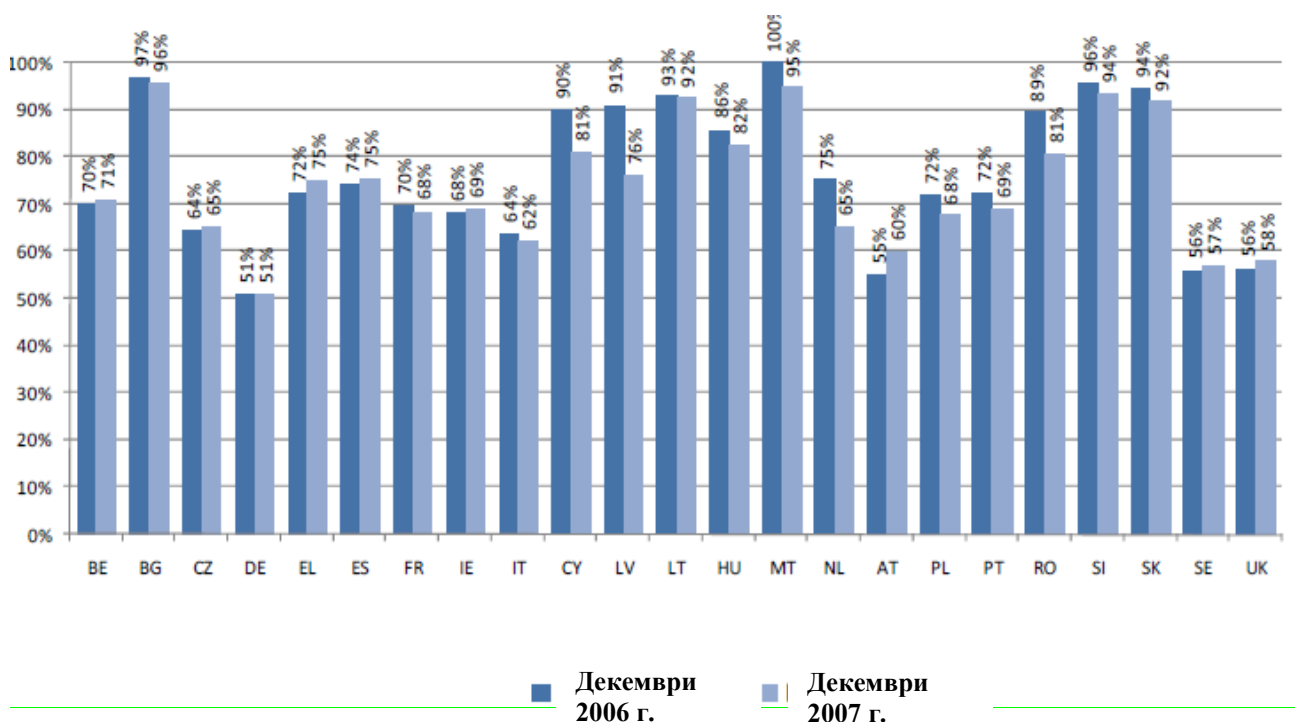
Това е стимул за алтернативните оператори да инвестират в алтернативни технологии за широколентов достъп (напр. WiMax), макар че „те често остават твърде малки и неспособни да си позволят подобни мащабни инвестиции”¹⁰.

⁹ Berezak, Nadine, „Can current trends of the Western Broadband market be transferred to CEE countries?”, CEE TelecomsWholesale Conference “Strategies for profitable growth in a multi-operator environment”, Sofia, November 2008

Към края на 2008 г. пазарните дялове на предприятията предоставящи фиксирани гласови услуги като цяло се стабилизират, и като приходи от тази услуга на дребно¹¹, и като обем на трафика. На пазарите на национални фиксирани гласови услуги и на разговорите към мобилни мрежи дори се наблюдава леко увеличение в пазарните дялове на историческите оператори.

По приходи на дребно, делът на историческите оператори на пазара на фиксирана телефония намаля от 66% през 2006 г. на 64.8% през 2007 г., а по обем на трафика – от 63.7% на 63% съответно. Пазарът на международни фиксирани разговори е най-конкурентен от трите вида Услуги (национални фиксирани разговори, международни фиксирани разговори и разговори към мобилни мрежи).

Фиг. 5 Пазарни дялове на историческите оператори на пазара на фиксирани телефонни услуги (по приходи на дребно от всички видове разговори)

Забележка: данните са към м. октомври 2007 г. (не включва данни за Финландия и Дания)

Източник: 14-ти Доклад за напредъка на единния европейски пазар на електронни съобщения през 2008 г., Европейска комисия

Ситуацията варира в отделните държави-членки на ЕС. Делът на историческите оператори на пазара на фиксирани гласови услуги остава значително висока (над 90%) в България, Литва, Малта, Словения и Словакия. А най-забележителни намаления в пазарните дялове на

¹⁰ Пак там.

¹¹ Историческите оператори генерират и приходи на едро.

историческите оператори се наблюдават в Кипър (от 90% през 2006 г. до 81% през 2007 г.), Латвия (от 91% до 76%), и Холандия (от 75% до 65%).

Сред страните, където дялът на историческите оператори през 2007 г. е нараснал, са Австрия (от 55% до 60%), Белгия (от 70% на 71%), Гърция (от 72% на 75%), Ирландия (от 68% до 69%), Испания (от 74% на 75%), Швеция (от 56% на 57%) и Великобритания (от 56% на 58%).

Тези данни са доказателство за все още незадоволително ниво на конкуренция на пазара на фиксирани телефонни услуги и незавършено реализиране на потенциала на единния европейски пазар на електронни съобщения.

1.3. Замяна на фиксирания телефония с мобилна и навлизане на VoIP

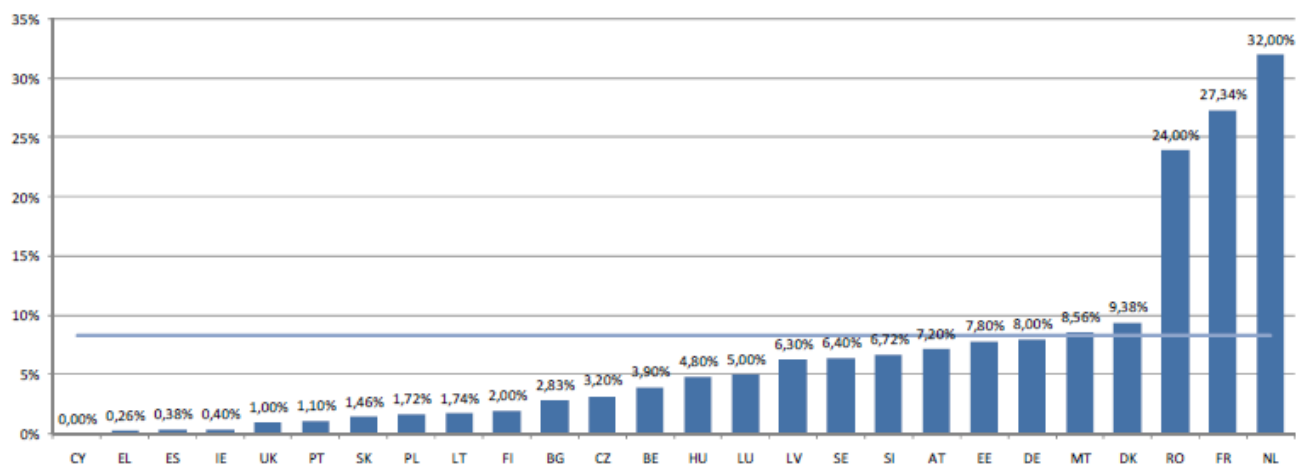
През последните години се наблюдава устойчива тенденция на намаляване на потреблението на фиксирани гласови услуги, като потребителите все повече преминават към мобилни телефонни услуги, които стават все по-предпочитани. Негативното развитие на фиксирания телефония по приходи на операторите е сред най-отчетливите тенденции и в европейски и в глобален мащаб. Сред основните причини за очаквания „зalez“ на фиксирания телефония, освен замяната ѝ с услугите на мобилната комуникация, е и преносът на глас чрез интернет (VoIP)¹².

През 2008 г. темпът на растеж на преноса на глас чрез интернет протокол (VoIP) се ускори за поредна година. VoIP продължава да измества традиционната фиксирана телефония, вследствие на конвергенцията на услуги и оферти на пазара. Това беше и причината Европейската комисия да започне да изследва този феномен и за първи път през 2008 г. тя изиска данни от страните-членки за VoIP и пакетните оферти.

VoIP телефонията продължава да измества традиционната фиксирана телефонна услуга. Към края на 2007 г. VoIP разговорите представляват 8.33% от обема на фиксирания трафик в ЕС, като лидерите в това отношение са Холандия (32% от разговорите са генерирани през IP) и Румъния (24%). В Дания, Германия, Естония, Латвия, Люксембург, Малта, Австрия, Словения и Швеция VoIP разговорите представляват най-малко 5% от пазара.

¹² VoIP (Voice over Internet protocol) – термин, използван за семейство от технологии за пренос на гласова комуникация чрез интернет. Синоними са термините „IP телефония“ или „интернет телефония“. Обикновено VoIP системите си взаимодействат с традиционните мрежа от канално-комутируемите публични мрежи по света (PSTN) и позволяват телефонни комуникации по целия свят. Предимствата на VoIP телефонията са намалените разходи за комуникация и инфраструктура. Най-популярните сред потребителите и най-разпространените на световния пазар са гласовите услуги Skype и Vonage.

Фиг. 6 Пазарен дял на VoIP операторите на базата на обем на трафика Средно за ЕС – 8.33% (декември 2007 г.)

Източник: Доклад за напредъка на единния европейски пазар на електронни съобщения през 2008 г., Европейска комисия

Според проучване на Евростат за е-комуникациите в европейските домакинства¹³, през 2007 г. 16% от европейците с интернет достъп въкщи използват личния си компютър за безплатни разговори чрез интернет към други потребители, които са се абонирали за същата интернет телефонна услуга (45% в Чешката Република и Латвия, 44% в Полша и 36% в България).

Освен това 4% от европейците с интернет достъп въкщи провеждат евтини международни разговори или разговори към мобилни номера, използвайки интернет телефонна услуга (11% в Кипър, 9% в Гърция и 6% във Великобритания и Франция).

1.3. Намаляване на „широколентовата пропаст”

“Широколентовата пропаст” е термин, който се употребява за представяне на големите различия в разпространението на широколентов интернет достъп, и се наблюдава както и между отделните страни членки, така и на национално ниво, във всяка от тях, между различните региони – градски и селски, съответно развити и по-слабо развити.

Според доклад на Европейската комисия¹⁴ покритието на широколентовите технологии е продължава да нараства в Европа - от 18,2 % през юли 2007 г. до над 21,7 % през юли 2008 г.

Докладът показва също, че разликата между страните в ЕС е намаляла – от 28,4% през юли 2007 г. на 27,7% през юли 2008 г. Това са 17 млн. фиксирани широколентови линии,

¹³ E-Communications Household Survey, Directorate General Information society and Media, European Commission, April 2008

¹⁴ COMMUNICATIONS COMMITTEE, Working Document, „Subject: Broadband access in the EU: situation at 1 July 2008”, DG INFSO/B3, Brussels, 28 November 2008

изградени за една година, с които фиксираният високоскоростен достъп до интернет в ЕС е най-разпространената и най-бърза технология (три четвърти от широколентовите линии в ЕС позволяват предаване на данни със скорост от и над 2 мегабита/ секунда (Mbps) – скорост, която позволява например предаването на телевизия по интернет).

Ръстът на широколентовите технологии нараства, като развитите държави в ЕС продължават да са световни лидери по отношение на разпространението им с голяма преднина.

В рамките на Европейския план за икономическо възстановяване, представен от Европейската комисия в края на ноември 2008 г., Еврокомисарят по телекомуникации обяви намерението на Комисията да инвестира допълнително 1 млрд. евро в инфраструктурата за високоскоростен интернет в ЕС. „Очаквам тази допълнителна мярка, заедно с поставянето на изразено политическо ударение върху ефективната конкуренция и по-нататъшно отваряне на пазара, да проправи пътя за постигане на целите ‘Широколентов достъп за всички европейци’ към 2010 г. и ‘Високоскоростен интернет за всички европейци’ към 2015 г.“¹⁵.

Докладът показва, че независимо от перспективите за намаляване на икономическия растеж като цяло, разгръщането на широколентовия достъп е продължило през последната година в цяла Европа, като за периода юли 2007 — юли 2008 г. ръстът е бил 19,23 %. На 1 юли 2008 г. в ЕС са съществували 107 млн. фиксирани широколентови линии, 17 млн. от които са изградени след юли 2007 г. Ръстът е бил най-висок в Малта (6,7 линии на 100 жители), Германия (5,1 на 100 жители) и Кипър (4,9 на 100 жители) и най-нисък във Финландия (1,9 на 100 жители) и Португалия (1 на 100 жители).

Разликата между най-развитата страна (Дания, 37,2 %) и най-слабо развитата страна (България, 9,5 %) остава съществена, но за първи път е намаляла (покритието през юли 2007 г. беше 34,1 % в Дания и 5,7 % в България). Голямата разлика се обяснява основно с липсата на конкуренция и със слабости в регулирането. Както вече беше посочено в предходната точка, докато пазарният дял на историческите оператори, предлагащи широколентов достъп, започва да се стабилизира (на ниво около 45 %), то в някои страни (Австрия, България, Франция, Ирландия, Литва, Румъния и Испания) той се е увеличил в сравнение с юли 2007 г., което спъва развитието на пазарната конкуренция, съответно – ръста в широколентовия достъп.

¹⁵ Рединг, Вивиан, Комисар по въпросите на информационното общество и медии, „Широколентов достъп: По-слабо развитите страни в Европа намаляват разликата спрямо най-развитите“, Европейска комисия, IP/08/1831, Брюксел, 28 ноември 2008 г.

По последна информация, широколентовата пропаст допълнително се е намалила, като към 01.01.2009 г. показва, че по навлизане на широколентов достъп България е достигнала 11,2%, с което изпреварва Словакия, която остава на последно място в ЕС (10,9%), и разликата ѝ с Дания, която остава на същото ниво като през 2008 г. (37,3%) намалява¹⁶.

Широколентовото разделение води до териториално и икономическо разделение, а липсата на широколентов достъп възпрепятства въвеждането на новите технологии в администрацията, бизнеса и дома. Това налага спешна намеса особено в по-бавно развиващите се региони. Решението на тези проблеми остава приоритет на ЕС, като препоръките за това са описани в инициативата i2010.

В допълнение на инициативата, и одобрената реформа на правилата в електронните съобщения в ЕС също има за цел да работи за премахването на тези основни пречки пред растежа на широколентовия достъп.

1.5. Широко навлизане на WiMax технологията

През последните две-три години безжичният достъп до интернет става реална заплаха за доставчиците на традиционния широколентов достъп. Широколентовият достъп се разпространява бързо и на все повече места се развиват бързо общинските Wi-Fi системи, предлагащи на територията на града високоскоростни безжични интернет връзки безплатно или на цени, по-ниски от тези за DSL или кабелния достъп. Втората заплаха за традиционния широколентов достъп, която дори преодолява недостатъка на Wi-Fi комуникацията (ограничеността на връзката като физическо разстояние), е по-модерната WiMax¹⁷ безжична технология.

Имайки предвид, че този вид безжична технология представлява реална алтернатива на достъпа до „последната миля“ на историческия оператор, както и потенциала ѝ за предоставянето на широк набор от услуги на крайните клиенти, може да се очаква, че разпространението на WiMax технологията ще продължи да се развива с бързи темпове. В голяма степен развитието на тази технология ще зависи от това как ще приключи съревнованието между нея и другата модерна технология за безжичен достъп, която е LTE¹⁸.

¹⁶ Източник: 14-ти Доклад за напредъка на единния европейски пазар на електронни съобщения през 2008 г., Европейска комисия

¹⁷ WiMax (Worldwide Interoperability for Microwave Access) - безжична технология, осигуряваща високоскоростна широколентова връзка на големи разстояния. WiMAX технологията е реален конкурент на фиксираните широколентови технологии от трето поколение (3G).

¹⁸ Long Term Evolution - нова безжична система, за която се очаква да замени съществуващите 3G мрежи. Целта ѝ е да осигури по-големи максимални скорости за сваляне и качване на информация, намалена латентност на мрежата, по-ефективно управление на наличния спектър, по-ниски капитални инвестиции заради съвместимостта на технологията с наличните GSM/EDGE/UMTS мрежи и др.

Експерти обаче смятат, че в голяма степен изборът на една от двете технологии вече е предопределен, тъй като през м. август 2009 г. Европейската комисия реши да отпусне 18 млн. евро за развойна дейност за технологията LTE, а в периода 2004-2007 г. ЕС е инвестирал над 25 млн. евро в разработването ѝ¹⁹.

1.6. Ръст в предоставянето на пакетни услуги

Пакетните услуги²⁰ в през периода 2006-2008 г. започват да генерират все по-голям дял от приходите на операторите от телекомуникационни услуги. Офертите на операторите, които включват телефония, в пакет с други услуги като например широколентов интернет или телевизия, стават ключов елемент на пазарите на фиксирани електронни комуникации.

Някои от новите услуги на мобилните оператори, са още по-атрактивни за потребителите, когато се предлагат в пакет. Навлизането на пакетните услуги сред частните и бизнес потребители е световна тенденция, чиято популярност ще продължи да нараства. Във Великобритания, например, през 2008 г. 46 % от потребителите са ползвали пакет от две или повече услуги, и след премахването на забраната на националния регулатор върху „Бритиш Телеком” да предоставя пакетни услуги, най-вероятно ще се появят и нови оферти на пазара. Друга предпоставка за развитието им е и случващата се технологична конвергенция, която насърчава пакетните услуги и прави много трудно определянето на цени на услугите извън пакета. Следователно, разширяването на микса от услуги, в т.ч. и чрез предлагане на комбинирани абонаментни пакети, също е потенциален източник на растеж за мобилните оператори.

Въпреки, че е трудно да се измери до каква степен се разпространява „пакетирането” на услуги (тъй като понякога услугите от една оферта се фактурират отделно, а друг път – заедно), е факт, че през 2008 г. 10% от населението в ЕС вече е абонирано за пакетна услуга. Данните²¹ показват, че 12% от европейците включват телевизия в пакетната услуга (22% в Дания), 23% включват гласова телефония, 6% включват мобилна телефония (24% в Люксембург), а 24% включват достъп до интернет (37% в Холандия).

Прогнозите за развитието на пакетни услуги в ЕС са оптимистични. Предимствата на пакетните услуги са свързани с по-ниската на цена на телекомуникационните услуги заедно, отколкото поотделно (което е основният мотив на малките и средни предприятия, ползващи

¹⁹ Приложение „Телекомуникации”, в. „Капитал”, 07.11.2009 г.

²⁰ (От англ.) – Bundled services

²¹ E-Communications Household Survey, Directorate General Information society and Media, European Commission, April 2008

услугата), по-лесната отчетност, по-голямото удобство да се поддържат отношения само с един доставчик в случай на проблеми, както и общата фактура.

Недостатъците на пакетните услуги са свързани с това, че обикновено те се предоставят с обвързващ дългосрочен договор, което може да се окаже неизгодно за потребителите. Освен това услугите в пакет не са гъвкави и не са в състояние да отговорят на специфичните нужди от услуги на всяка фирма. Така в един пакет може да има по-ниски цени за международни разговори, например, каквито фирмата да ползва рядко.

Една от модерните световни тенденции в момента е пакетът за мобилен ширококолов достъп, в който се включва и безплатен ноутбук. Ноутбукът (малък преносим компютър) стана хит на пазара миналата година (13 млн. продадени броя в световен мащаб) и продължава да се утвърждава като предпочитаното мобилно устройство за интернет достъп от масовия потребител. Това се оказва сериозно предимство за предлагащите ширококолов достъп мобилни оператори, които решават да ги предложат в пакет с абонаментни планове за ширококолов интернет. Така те оптимизират наскоро изградените си HSPA мрежи, предлагащи високи скорости и свободен капацитет, а ноутбуките помагат много нови потребители да получат достъп до мобилни ширококолови услуги.

Прогнозите са, че през 2014 г. повече от половината от всички ноутбуци ще се продават от фиксирани и мобилни оператори в пакет с услугата ширококолов достъп до интернет. Т.е. абонатите на договор, които досега са очаквали да получат безплатен или с отстъпка мобилен апарат при подновяване на договора си, сега може да получат нещо повече – ноутбук, какъвто много от операторите в Европа вече предлагат.

1.7. Развитие на мобилния интернет

Няма съмнение за голямата значимост на т.нар. „мобилен сектор“, т.е. безжичните мобилни услуги, за които се ползва радиочестотния спектър. Световният телекомуникационен пазар днес се равнява на 1 трилион евро или 3% от световния брутен продукт, като тенденциите са безжичните услуги да изпреварят жичните по отношение на общите приходи в света. През 2010 г. приходите от безжични услуги ще достигнат 55% от приходите от телекомуникационни услуги в света, нараствайки пет пъти по-бързо от жичните услуги по отношение на приходи от ширококолов интернет (10% годишно срещу 2%)²².

²² По данни на The Insight Research Corporation

Нарастващата популярност на безжичните услуги се потвърждава и от потребителите. Проучване на Lexmark International, проведено сред 9000 домашни потребители на компютри по целия свят показва, че 90% от тях вярват, че безжичните мрежи ще станат много важни или дори „критични” в ежедневието им през следващите пет години. Очаква се пазарът на имейли, изпращани от безжични устройства, който сега е ограничен в бизнес средата, да стане масов и да нарасне от 20 млн. акаунти днес (2% от всички имейл акаунти) до впечатляващите 350 млн акаунти до 2010 г. (20%).

В бъдеще мобилните мрежи ще се фокусират на услугите за мобилен пренос на данни, които ще дават възможност за достъп до споделени бази данни. Мобилната широколентова свързаност ще означава, че човек може да споделя бази данни навсякъде, по всяко време. От своя страна мобилността ще увеличи производителността като позволи на служителите да реагират незабавно, да работят с когото изберат и да имат подходящ достъп независимо от къде работят.

„Следващата вълна на производителност в работата е свързана с мобилността и споделянето на информация. Предприятията ще извличат ползи от мобилността, като разширят жичните си мрежи и за мобилните потребители със сигурни и надеждни мобилни приложения, позволяващи им да комуникират по всяко време, навсякъде”²³.

Следователно, мобилните и безжичните услуги за пренос на данни могат да се използват, за да се извлекат значителни ползи за производителността в цялата икономика. Навсякъде и по всяко време мобилната свързаност ще е важно изискване за средата, в която мобилността на хора, стоки и услуги нараства.

Мобилните оператори ще продължават да предлагат множество и все по-иновативни услуги, базирани на нови технологични приложения, услуги за данни и мобилен достъп до съдържание и услуги. Към какво точно ще се насочат обаче в най-голяма степен зависи от предпочитанията на потребителите. Основните тенденции са да се популяризира все по-активно достъпът до имейл на мобилния телефон (възможност за изпращане, получаване и редактиране на имейл) за бизнес цели и лична употреба, както и свалянето на музикални файлове чрез мобилния телефон. Други приложения, които се радват на нарастващ интерес сред младежите, са мобилните игри и споделянето на файлове.

²³ Liikanen, Erkki, Member of the European Commission, responsible for Enterprise and the Information Society, "Mobile Communications: future visions and challenges", Launch Event Applications and Services for the Mobile user and Worker, Brussels, 8 June 2004

Положителна тенденция е, че чрез широколентовия мобилен достъп до интернет ускорено се развиват освен развлекателните услуги (музика и видео, мелодии, картинки, радио, игри, хороскоп, мобилен блог, мобилна телевизия, сайтове за запознанства, социални мрежи и др.) и други полезни услуги като мобилно обучение, електронно здравеопазване, както и мобилната търговия (плащане към търговски обекти през мобилно устройство), чието бурно развитие се очаква в Европа, която засега изостава в това отношение в сравнение с някои азиатски страни.

1.8. По-широко разпространение на мобилната телевизия

Услугата “мобилен телевизия”²⁴ е вече факт в някои европейски страни, въпреки че развитието на този пазар е още в самото си начало. В Европа лидерът беше мобилният оператор “3” в Италия и “MFD Mobiles Fernsehen Deutschland” (юни 2006 г.), последвани от “British Telecom” (септември 2006 г.), като последните два оператора спряха услугата около година-година и половина след пускането ѝ. Услугата става възможна в резултат от ускореното развитие на технологиите, които водят до по-голям капацитет на мрежите и високи скорости на преноса на данни.

На европейско ниво Европейската комисия е тясно обвързана с политиките за насърчаване развитието на мобилната телевизия. Новата услуга се възприема като добра възможност за Европа да разшири лидерството, което има в мобилните технологии и услуги. Мобилната телевизия се счита за потенциален източник на растеж, инвестиции и заетост. Затова през юли 2007 г. Комисията представи стратегия за мобилната телевизия, в която определи и ключовите фактори за нейния успех.

На първо място беше необходимостта да се преодолее риска, породен от наличието на няколко технологии за мобилен телевизия. С приемането на стандарта DVB-H стандарта (който и преди да стане официален стандарт в ЕС беше най-разпространеният стандарт в Европа), беше предотвратена евентуална фрагментация на европейския телекомуникационен пазар, в резултат на множеството различни технически стандарти за мобилен телевизия, които съществуват.

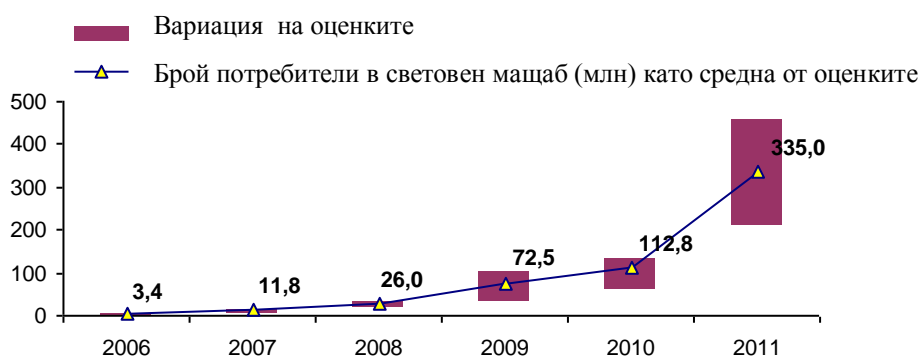
²⁴ Мобилната ТВ представлява телевизионна услуга, доставяна на потребителите чрез мобилните телекомуникационни мрежи, т.е. чрез операторите на мобилни услуги. Услугата дава възможност на потребителите да гледат телевизия навсякъде и докато са в движение на мобилния си телефон, чрез специално устройство, вградено в него.

Вторият фактор за успех е наличието на достатъчен радиочестотен ресурс за подобна иновативна услуга. В това отношение решаваща роля има бъдещето европейско законодателство за отварянето на честотата L-Band за мултимедийни услуги, както и бъдещата употреба на т. нар. “дигитален дивидент”²⁵.

Не на последно място, от изключително важно значение е регулаторната среда и това дали тя ще насърчава инвестициите и иновациите. Въпреки че оторизацията и лицензирането остават в ръцете на националните органи, услугата има паневропейско измерение и Комисията най-вероятно ще даде насоки по отношение на регулаторните въпроси, свързани с оторизацията на услугите за мобилна телевизия.

Прогнозите за развитието на мобилната телевизия са изключително оптимистични, макар че варират в много голям диапазон. Повечето прогнози предвиждат рязко повишаване на търсенето на новата услуга през 2009 г., а амбициозните оценки предвиждат, че световния пазар на мобилна телевизия ще достигне оборот около €20млрд през 2015 г., от които около 7-9млн. до 2010-2011 г. Най-смелите прогнози дори представят възможността мобилната телевизия да се таксува като отдела услуга, а не като сега – да се предлага мобилна телевизия като част от пакета услуги.

Фиг.7 Прогнози за прираст на потребителите на мобилна телевизия

Източник: "Communication on Strengthening the Internal Market for Mobile TV", Европейска Комисия
Оценките са на: In-Stat, ABI, NSR, Datamonitor, Informa Telecoms&Media, eMarketer, Strategy Analytics,

Въпреки положителните прогнози, някои факти помрачават развитието на новата услуга, а именно – преустановената услуга за мобилна телевизия в две европейски държави, скоро след пускането ѝ. „Причината е най-вече недостатъчно пазарно търсене и психологическите нагласи и предпочитания на потребителите, които се придържат към традиционната

²⁵ "Digital dividend" (от англ.) – радиочестотният спектър, който ще се освободи с преминаването от аналогова към цифрова телевизия.

телевизия, особено когато искат да релаксират, да изберат максимални размер и качество на изображението или да споделят гледането на някое спортно събитие с приятели”²⁶.

1.9. Навлизане на ютилити компаниите²⁷ в телекомуникациите

От 90-те години на миналия век “ютилити компаниите се превръщат в пазарни играчи с все по-голямо влияние на пазарите на ширококолов интернет достъп”²⁸. Тъй като мрежите за разпределение на електроенергия са реални активи и са по-широко разпространени от всички други мрежи, те наистина допринасят значително за разширяване на обхвата на телекомуникационните мрежи за ширококолов достъп.

Един обичаен метод, използван успешно от ютилити компаниите е полагането на оптични мрежи за далечни разстояния по линиите им с високо напрежение. Ютилити компаниите използват тези оптични кабели за вътрешни нужди, но много от тях отдават под наем останалия капацитет за телекомуникационните оператори. В допълнение на това, електроразпределителните мрежи могат да поддържат и други инфраструктури за ширококолов достъп. В много страни, трафопостите се използват и в подкрепа на базовите станции за мобилни/ безжични услуги.

Активите на енергийните компании могат да бъдат дори още по-ценни за ширококоловия пазар. На европейските пазари има тенденцията покритието с ширококолов достъп да се концентрира в гъстонаселените, градски територии, оставяйки на заден план селските райони. В тези случаи мрежата на ютилити компаниите може да помогне да се разположи оптичен кабел наред с надземните им линии за високо, средно и ниско напрежение. Ютилити компаниите също разполагат с много тръби, поставени при изграждането на разпределителните мрежи, които могат да се използват повсеместно за ширококолови мрежи.

В допълнение на това, ютилити компаниите в ЕС все повече обмислят да разгърнат технологията Powerline Communications (PLC), т.е. пренасянето на данни и говор по съществуващите електроразпределителни мрежи. PLC модулира IP трафика върху електрически линии с ниско и средно напрежение, чрез специфични съединителни възели, без

²⁶ Моралийска, М., „Още по-мобилни...с мобилна телевизия”, сп. „Ютилитис”, Юли 2008 г., брой 7 (57), • Година VI, ISSN 1312-3017

²⁷ Ютилити компаниите (от англ. utilities) – са компаниите, които предоставят услуги по снабдяване с електроенергия, газ, водоснабдяване и канализация, обществен транспорт. Според много източници в понятието utilities (комунални услуги) се включват и услугите за обществени комуникации (телефония и пощенски услуги).

²⁸ Березак, Н., „Ютилити компаниите – невидими участници в масовото навлизане на ширококоловия достъп”, сп. „Ютилитис”, Януари 2009 г., бр. 1 (63), Година VII, ISSN 1312-3017

това да взаимодейства с електроразпределението. PLC предлагат огромен потенциал за ютилити компаниите, както и за пазара на широколентов достъп.

1.10. Нарастване или намаляване на инвестициите в НИРД в ИКТ сектора?

Противоречиви размисли пораждат прогнозите за посоката на движение на инвестициите в научно-изследователска и развойна дейност (НИРД) в областта на информационните и комуникационни технологии.

Изследванията и нововъведенията са на челно място в програмата на ЕС за икономическа реформа в следващото десетилетие. 22 от 27-те държави-членки определят тези области като ключови предизвикателства в своите национални програми за реформи и предвиждат над 14 % от инвестициите на структурни фондове през периода 2007—2013 г. да са за научни изследвания, технологии, развойна дейност и иновации, но все още целта до 2010 г. разходите за изследвания да нараснат на 3 % от брутния вътрешен продукт остава непостижима²⁹.

Разходите на Европейския съюз за НИРД в областта на ИКТ са едва около половината от тези на САЩ и ЕС е специализиран в подсектори с нисък изследователски интензитет. В повечето развити държави на ИКТ се падат около 30 % от общите разходи за научни изследвания и голямото различие в усилията в тази област между ЕС и неговите основни конкуренти подкопава бъдещата му способност да е водещ в нововъведенията на информационното общество.

ЕС показва пътя за стимулиране ръста на инвестициите, като в Седмата рамкова програма ИКТ е областта, получила най-много средства. ЕС е и инициатор на партньорства между общественения и частния сектор с лансирането на инициативите за съвместни изследвания ARTEMIS (вградени системи) и ENIAC (наноелектроника). Съвместните национални програми са замислени да привлекат повече инвестиции за НИРД както от държавите-членки, така и от промишлеността.

В условията на световна финансова и икономическа криза, обаче, има голяма вероятност инвестициите в сектора, съответно в научно-изследователска и развойна дейност в областта на ИКТ, да намалее. Подобно развитие би имало отрицателни последствия за сектора, в резултат от по-малко оптимизиране на разходите на операторите, и по-малко иновации като продукти и услуги за потребителите на телекомуникационни услуги.

²⁹ „Подготовка на цифровото бъдеще на Европа. Междинен преглед на i2010”, Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Com (2008) 199 окончателен, Брюксел, 17.4.2008 г.

Позицията на Европейската комисия е, че „в условията на глобална турбуленция, когато последователните вълни на финансови и икономически проблеми мобилизират политиките от целия свят да се борят срещу ефектите от кризата, ЕС трябва да увеличи инвестициите си в иновациите и растежа³⁰”. Нейни представители отбелязват, че „орязването на публичните и частните разходи за изследователски и развойна дейност могат да бъдат изкушаващи, но това би могло безвъзвратно да навреди на националните икономики (в ЕС – б.а.) и способността им да се възстановят”.

Както вече беше отбелязано, секторът на ИКТ е основният двигател на растеж и конкурентоспособност на всички индустрии, инструмент за повишаване на ефективността на публичния сектор и основен начин за повишаване на стандарта на живот на европейските граждани. И въпреки че публичният сектор в ЕС инвестира около 35 млрд. евро годишно в изследвания в ИКТ (1/4 от които са на бизнеса), тази сума представлява само половина от разходите на американските компании в изследвания в ИКТ. Инвестициите на публичния сектор в ЕС в НИРД в областта на ИКТ са само 40% от еквивалентните такива в САЩ.

Стремежът на Европа да стане лидер в прехода към икономика на знанието може да се осъществи само чрез масивно и целенасочено развитие и разработване на иновативни ИКТ решения. „Тогаво въпросът е не „дали”, а „как” да се увеличат инвестициите в НИРД в ИКТ, така че Европа да поведе в иновациите и комерсализацията на информационните и комуникационни технологии”³¹.

Разбирането на този факт и позицията на Европейската комисия е сигнал да вярваме, че инвестициите в НИРД в областта на ИКТ в ЕС през следващите десетилетия ако не нараснат, поне няма да намалееят.

1.11. Създаване на медия от ново поколение

Наблюдава се тенденция към създаване на „медия от следващо поколение”, която е свързана с възможността комуникационните технологии (като ширококолов достъп до интернет, мобилните телефони с интернет, лични дигитални бележници³² и др) да ползват информативно и креативно съдържание навсякъде и по всяко време.

³⁰ Reding, V. Member of the European Commission responsible for Information Society and Media, „Why ICT research is even more important in the aftermath of the financial crisis”, IST 2008 Event: 'It's to the future: invention – innovation – impact, Lyon, 25 November 2008

³¹ Пак там.

³² Personal digital assistant (PDA)

В допълнение на това, цените на устройствата продължават да падат, а функционалността им – да нараства, което означава, че все повече и повече европейци ще имат достъп до онлайн съдържание.

Тези нови платформи също представляват голяма стъпка напред по отношение на интерактивността: потребителите могат не само по-лесно да критикуват или коментират медийното съдържание – те също могат сами да произвеждат съдържание.

Досега е малък делът на хората в ЕС, които го правят - по-малко от 4% от потребителите на Уикипедия (Wikipedia, свободната онлайн енциклопедия) прибавят съдържание в нея. Но фактът, че това е възможно, вече променя отношенията между медиите и гражданите. Всяко съдържание, публикувано в интернет, веднага става достъпно за всички интернет потребители, а съдържанието в интернет е неограничено.

Това поражда въпросът дали тези иновации, преходът към дигиталното, означава край за сегашните, традиционните медии? Очакванията на представители на Европейската комисия са, че „традиционните медии няма да гледат как интернет-базираните медии се развиват, без да вземат активна част в този процес”³³. Вече виждаме, че старите медии все повече присъстват в интернет, а новите медии – сключват споразумения със старите, за да си набавят съдържание. Наблюдава се също тенденция съществуващи отдавна медийни компании да поглъщат нови интернет медии и да ги интегрират в бизнеса си. Това може да се формулира като процес, при който традиционните медии се превръщат в медиите от следващото поколение.

А новите платформи създават нови възможности за развитие на нови бизнес модели, добавяне на стойност към съществуващите продукти и създаване на нови източници на приходи. Те също предлагат възможности за достигане до нови аудитории, да се развиват пазарни ниши, или да се разпространява голямо разнообразие в европейски или световен мащаб.

По прогнози на Европейската комисия, приходите от онлайн съдържанието в Европа ще достигнат 8.3 млрд евро до 2010 г., което представлява ръст от над 400% за пет години³⁴. Основният инструмент за тази трансформация са авторските права, което е причината този въпрос да е толкова обсъждан през последните години в развитите страни.

³³ Reding, Viviane, Member of the European Commission responsible for Information Society and Media, “Towards next generation media for the digital age?”, Conference organised by the IMPRESA Group and RADIO RENASCENCA on the Future of the Media, Lisbon, 17 July 2007

³⁴ Пак там.

1.12. Технологични тенденции

Секторът на ИКТ ще се промени коренно през следващото десетилетие, водейки до значителни социални и икономически промени в европейското общество.

В своя реч, посветена на „мега-тенденциите” в ИКТ, Вивиан Рединг очертава три тенденции, които са на път да променят из основи функционирането на сектора на информационните и комуникационни технологии в следващия четвърт век.

- Преминаване от "Web 2.0"³⁵ за забавление" към Web 2.0 за производителност и услуги

Web 2.0 в момента се използва само за социални контакти и мрежи. Но напоследък Web 2.0 започва да се прилага като бизнес инструмент за предоставяне на услуги от правителствата. Ако се канализира по подходящ начин, Web 2.0 би могла да „свърже мозъци и творческа енергия в мащаби, каквито досега никой не си е представял”.

Например инструментите за създаване на социални мрежи на Web 2.0 могат да се използват ефективно в подкрепа на екипи, занимаващи се с изследователска и развойна дейност в различни места в Европа или света. Интегрирани софтуерни инструменти, които правят възможно изпращането на съобщения, чат, създаване и споделяне на блог или видеоблог, подкрепени от традиционните бизнес инструменти като бази данни и стаите за виртуални срещи, могат да създадат ново измерение за работа в екип, което значително развива традиционните модели за взаимодействие на работно място (каквито са срещите очи в очи, двустранни телефонни разговори или статичното видеоизлъчване на информация). Очаква се тези нови модели на взаимодействие да си пробият път в бизнес практиката през следващите 5 - 20 години, в резултат от което „ще настъпят радикални промени в начина, по който се прави бизнес, а ползите за производителността ще бъдат изумителни”³⁶.

³⁵ Терминът „Web 2.0” описва променящите се тенденции в употребата на интернет технологията ([World Wide Web](#)) и уеб дизайна, които целят да засилят креативността, комуникациите, сигурното споделяне на информация, сътрудничеството и функционалността на мрежата. Концепциите на Web 2.0 доведоха до развитието и еволюцията на уеб културни общества и хоствани услуги, като сайтовете за социални мрежи ([YouTube](#), [MySpace](#), [Facebook](#), [Youmeo](#), [Twitter](#) и [Flickr](#)), сайтовете за споделяне на видео клипове, уикис ([wikis](#)), блогове и [folksonomies](#). Въпреки че терминът предполага нова версия на световната мрежа (на интернет), тя не включва модернизиране на техническите спецификации, а по-скоро на начините, по които разработващите софтуер и крайните потребители ползват мрежата.

³⁶ Reding, V., Member of the European Commission responsible for Information Society and Media, „Digital Europe: the Internet Mega-trends that will Shape Tomorrow's Europe“, European Internet Foundation Special Event "A view of the Digital World in 2025", Brussels, 13 November 2008

- Преход от Web 2.0 към Web 3.0³⁷

Експерти предвиждат, че през следващите години интернет ще се развие много повече от това да бъде мрежа, която свързва заедно компютрите. Той ще се превърне в мрежа, която свързва всичко заедно: автомобили, всякакви машини, домакински уреди, електромери, прозорци, светлини, и всичко, което може да се свърже. В резултат от това ще възникнат две основни приложения на новия „интернет на нещата” (internet of things). Първо, тази нова световна мрежа на „нещата, които мислят” ще създаде сензорна мрежа, която ще развие знанието на човека за света, в който живеем. Тя ще помогне за създаване на нови приложения в областта на енергийната ефективност, здравните услуги, ефективния транспорт и т.н., което ще доведе до повсеместно подобряване на качеството на живота.

На второ място, всичките тези приложения представляват на практика безкраен източник на нови бизнес възможности, които могат да бъдат наречени „интернет на услугите”. Очаква се да се създаде огромна ниша за разработване на приложения и продажба на нови услуги.

- Зараждане на безжична мрежа

И днес приложенията на безжичните технологии са основен двигател на икономическия растеж в икономиката на ЕС. Техният принос се оценява на 250 млрд. евро или 2-3% от БВП на ЕС годишно, като тенденцията е към нарастването им. Прогнозите са през 2009 г. 5 млрд или $\frac{3}{4}$ от световното население да употребява мобилно устройство (телефон). Това е безпрецедентно технологично развитие, което ще надмине нивата на навлизане на технологии като телевизия (и дори по разпространение на хартията и химикалката!) не само по нива на разпространение и употреба, но и по скорост на разпространение.

Очаква се да настъпи етапът на безжичните технологии, което ще бъде преход от глас и кратки текстови съобщения, към безжичната мрежа. Днес вече всички мрежови инфраструктури се изграждат с вграден интернет, включително днешното поколение „smart phones” и следващото поколение от най-ниско разрядни устройства. В следващите години повечето устройства и всички мрежи ще бъдат изградени така, че да предлагат безжичен широколентов достъп (LTE или WiMAX), както и други технологии като RFID³⁸ четци, GPS технологии и др.

³⁷ Терминът Web 3.0, въведен от Джон Марков в Ню Йорк Таймс през 2006 г., се отнася до предполагаема мрежа на базирани на интернет услуги от трето поколение, която може да събере нови технологии (като семантична мрежа, микроформати, търсене на естествен език, приложения на изкуствен интелект и др.), които позволяват тя да се нарече „интелигентната мрежа”.

³⁸ (От англ.) - Radio-frequency identification (RFID) – автоматична идентификация на радио-честотния спектър

Резултатът би могъл да е „експлозия от нови технологии, ограничени само до нашето въображение”. Примери са индустриалните и комерсиални приложения по веригата за доставка, услуги за мобилни служители, дистанционен мониторинг на околната среда или системи за сигурност и за реагиране при природни бедствия, здравни и образователни услуги, като се запазят традиционните употреби на устройствата за комуникация и забавление.

2. Проблеми пред пазара на телекомуникационни услуги в ЕС

Предстоящите тенденции, които ще се осъществят на европейския пазар на електронни съобщения, в най-голяма степен зависят от бъдещия процес на регулация на електронните съобщения в ЕС. От своя страна, регулацията представлява закономерен резултат от съществуващите на този пазар трудности и наличните още пречки пред разгръщане на пълна пазарна конкуренция.

При анализа на националните пазари на телекомуникационни услуги в ЕС биха могли да се очертаят следните три групи проблеми, наблюдавани във всички държави-членки:

- Недостатъчни права на потребителите на телекомуникационни услуги в ЕС, които често са ощетени от операторите;
- Незадоволителна степен на навлизане на широколентовия достъп до интернет навсякъде и за всички (широколентова пропаст);
- Необходимост да се извърши пазарна дерегулация на секторите от пазара на електронни съобщения, където е постигната ефективна конкуренция и регулаторна намеса вече не е необходима.

Тези три основни групи проблеми са обект на изследване по-нататък, като целта е да се анализира техният обхват от гледна точка на сериозност на проблема, необходимост от своевременното му решаване, както и последиците от неговото решаване/ нерешаване.

2.1. Недостатъчни права на потребителите

По данни на Европейската комисия потребителите на електронно съобщителни услуги нямат достатъчно права и не са достатъчно защитени срещу нарушаването им. Особено очевидно това е по отношение на прозрачността на офертите, с които тези услуги се предлагат на потребителите. Проблемът е многоспектърен и засяга особено правата на

потребителите, свързани с достъпа до пълна информация за услугата, която получават, с гарантиране на качеството ѝ, както и със защитата срещу злоупотреба с личните им данни.

По-конкретно са установени следните проблеми, свързани с правата на потребителите:

2.1.1. Недостатъчна прозрачност и по-добра информация за предлаганите услуги

Проблемът произтича от факта, че за да направят избор на най-добрата оферта на пазара, потребителите трябва да разполагат с информация за цените и другите условия, при които се предлагат услугите, а такава не винаги се предоставя. Поради това ЕК предложи да се наложи задължение на операторите да публикуват тази информация по начин, който е ясен и достъпен и чрез който е лесно потребителите да сравняват офертите. Националните регулатори ще бъдат отговорни за определянето на подробни правила, отнасящи се до формата, в която ще се оповестява подобна информация.

2.1.2. Бавна процедура при смяна на номера

Отнася се до потребителите, които искат да сменят оператора си (фиксиран или мобилен), като запазят номера си (т.нар. преносимост на номерата). Към средата на 2008 г. тази процедура в ЕС трае около 8 дни средно – най-бързо услугата се предоставя във Франция (за фиксиран номер) и в Ирландия и Малта (за мобилен номер). Най-бавните при смяна на номер оператори са тези в Естония (до 30 дни) и в Италия и Словакия (до 20 дни).

Целта на реформата, която ще се разгърне от 2010 г., е смяната на оператор при запазване на номера да се осъществява в рамките на един ден³⁹.

2.1.3. Необходимост от по-добра защита на личните данни

Без съмнение, доверието на потребителите в сигурността на електронните съобщителни услуги и защитеността на личната им информация е от първостепенно значение. Ново в това отношение е одобреното предложение на ЕК операторите на електронни съобщителни услуги да бъдат задължени да информират клиентите си незабавно, в случай че информацията за личните им данни бъде компроментирана (например до нея е достигнато нелегално, копирана е или изгубена), в резултат от проблем със сигурността.

³⁹ По повод на преносимостта на номерата, Вивиан Рединг, Комисар по информационното общество и медии, заяви: „Ако в Австралия е възможно да смените оператора си за 2 часа, то тогава ние трябва да можем да направим това за 1 ден в Европа”. „EU Telecoms Reform: the 6 most important issues still open”, МЕМО/08/551, Брюксел, 2 септември 2008 г.

Това ще позволи на потребителите да вземат мерки срещу финансова загуба или измама чрез самоличността им, а рискът някой оператор да се изложи по подобен начин представлява стимул за тях да инвестират повече в сигурността на своите мрежи и услуги.

2.1.4. Необходимост от по-добър достъп за потребители с увреждания

Този въпрос е от изключителна важност за бъдещето на Европа, тъй като се очаква, че до 2020 г. 25% от цялото европейско население ще е навършило 65 години. Това означава, че персоналните компютри и мобилните телефони трябва да могат да се ползват от хора с увреждания. Проектът ще включва направата на персоналните компютри и мобилни телефони достъпни за хора с увреждания (т.нар. е-достъпност), по-добър достъп до телефон 112, ТВ канали с субтитри, аудио описания и превод на жестикулярен език. В момента тече и обществено обсъждане за други мерки, които биха помогнали на хората с увреждания да получат по-голям достъп и до други електронни услуги⁴⁰.

2.1.5. Недостатъчно ефективен номер за спешни повиквания

В много страни от ЕС употребата на номер за спешни повиквания 112 все още не е достатъчно ефективна и широко разпространена сред обществото. Има още трудности за преодоляване – това е най-вече, че не във всички страни е възможно разпознаване на местоположението на обаждания се. Необходима е и по-голяма обществена кампания за популяризиране на единния номер сред гражданите в целия ЕС.

2.2. Недостатъчно навлизане на широколентов интернет достъп

Проблемът за „широколентовата пропаст“ вече стана обект на разглеждане в настоящата студия. Сериозността на широколентовото разделение между страните от Западна Европа, от една страна, и тези от Централна и Източна Европа, от друга, позволява да го разгледаме като проблем пред европейския пазар на телекомуникационни услуги.

Бързото развитие на безжичните технологии (особено на мобилните) води до увеличена нужда от гъвкав достъп до радио-честотния спектър. В ЕС общата стойност на телекомуникационните услуги, които зависят от радио-спектъра възлиза на €250млрд или 2.2% от годишния БВП на общността. Сегашната система на управление на спектъра - поради това че решенията се вземат от националните администрации - води до завишени разходи,

⁴⁰ „Комисията иска по-добре пригодени за хора с увреждания Интернет страници”, IP/08/1074, Брюксел, 2 Юли 2008 г.

загубени пазарни възможности и забавя внедряването на иновативни приложения (напр. безжичния бродбанд). Затова новите правила имат амбицията да направят администрирането на спектъра по-ефективно като засилят технологичната неутралност и неутралността на услугите, да позволят по-пълна употреба на спектъра (без за това да е нужно лицензиране), да направят възможно правото на употреба на спектъра да се търгува и да създадат по-ефективна и координирана система за оторизиране на безжичните ситеми с паневропейско или трансгранично измерение.

Ширококоленовото разделение води до териториално и икономическо разделение, а липсата на ширококоленов достъп възпрепятства въвеждането на новите технологии в администрацията, бизнеса и дома. Това налага спешна намеса особено в по-бавно развиващите се региони. Решението на тези проблеми остава приоритет на ЕС, като препоръките за това са описани в инициативата i2010⁴¹.

Подходът за преодоляване на ширококоленовото разделение трябва да бъде комплексен и да включва ”приемането на нова регулаторна рамка за електронните комуникации, използването на публични фондове, държавна намеса и стимули за развитие на конкуренцията, финансиране на проекти от ЕС, популяризиране на технологиите и ползите от тях, агрегиране на потреблението, ускоряване въвеждането на модерни публични услуги, създаването на финансови стимули за МСП, учащи и др., данъчни облекчения за изграждане на нова инфраструктура в труднодостъпни райони, домашни и селски мрежи”⁴².

Идеята на ЕК е да се подходи към тези различия чрез улесняване на използването на части от радиочестотния спектър, които ще се освободят след преминаването към цифрово радиоразпръскване през 2012 г.⁴³. Идеята е честотите, които ще се освободят, да се използват за нови услуги, а именно за осигуряване на ширококоленов достъп в селските райони посредством безжични решения (безжични или радио мрежи) в региони, където съществуващите (кабелни) мрежи не могат да осигурят това. Затова и един от основните ефекти на одобрената реформа на телекомуникационния сектор в ЕС е подобряването на паневропейската координация на употребата на радиочестотния спектър, така че този ограничен

⁴¹ През юни 2005 г. Европейската комисия прие документа “i2010: Европейско информационно общество 2010”⁴¹, за да засили растежа и заетостта в областите на информационното общество и медиите в ЕС. Основното послание на стратегията е, че ЕС трябва да постигне високи нива на икономическо развитие и нови работни места чрез масовото въвеждане на цифровите технологии и ширококоленови решения за интернет достъп.

⁴² Презентация на Доц. Иван Иванов, Конференция АСТЕЛ `2007 “Телекомуникации, конкуренция и партньорство”, 9 - 10 май 2007 г.

⁴³ 2007 EU Telecoms Reform No7 - “The Digital Dividend: New airwaves for new wireless services”, November 2007 - EC, Information Society and Media

ресурс да се използва по-рационално за нови услуги, които ще помогнат за преодоляването на дигиталното разделение в голяма степен.

По-ефективното управление на честотния ресурс на ниво ЕС ще стимулира иновациите и ръста на производителността, ще създаде заетост и осигури на гражданите по-евтин достъп до новите технологии. Според прогнозите на ЕК ефективното управление на спектъра може да добави 10 млрд. евро към ръста на БВП на ЕС.

2.3. Прекомерна пазарна регулация

На практика ползите от осъществената реформа на телекомуникационния сектор в ЕС са насочени към потребителите. За да се осъществи това новите правила ще се прилагат спрямо операторите на мрежите и предоставящите услуги предприятия, в онези сектори от пазара на електронни съобщения, където конкуренцията не е достатъчно ефективна, за да доведе до намаляване на цените или разшири избора за потребителите.

Практиката в ЕС е правилата и регулациите, които са довели до ефективна конкуренция, да бъдат премахнати, позволявайки на пазарите да станат саморегулиращи се. Решението на ЕК да намали регулирането, където е достигнато ефективно ниво на конкуренция, не означава, че тя няма да осъществява никакъв контрол в тези сегменти от пазара. Регулаторните органи ще продължат да следят и предприемат действия в случай че стане необходима регулаторна намеса на определен сегмент в някоя държава-членка.

3. Подход и инструменти за посрещане на предизвикателствата

В резултат от разгледаните в предходната точка проблеми се появи проектът за реформа на европейския телекомуникационен сектор, тъй като “е илюзорно да се смята, че недостатъците на вътрешния пазар ще изчезнат от само себе си. Те са регулаторни по природа и затова могат да бъдат премахнати само чрез адаптиране на регулаторната система към нуждите на вътрешния пазар”⁴⁴.

Реформа на сектора на електронни съобщения в ЕС цели планираните мерки да спомогнат за постигане на по-малко регулиране на отделните пазарни сегменти (съответно разходването на по-малко ресурси за регулиране), изграждането на нови регулаторни структури,

⁴⁴ В. Рединг, член на Европейската комисия по въпросите на информационното общество и медии, „Защо Европа се нуждае от по-ефективни телекомуникационни услуги, за да бъде конкурентна?“, Втора Бизнес кръгла маса, Брюксел, 29.01.2008 г.

създаването на по-добри условия за ефективна пазарна конкуренция, повече прозрачност и инвестиции в сектора и по-голяма сигурност на мрежите.

Телеком пакетът за реформи в областта на далекосъобщенията в Европейския съюз (ЕС) беше окончателно приет от европейските институции през м. ноември 2009 г. Новите правила, които ще влязат в сила най-късно до юли 2011 г., трябва да увеличат правата на потребителите и защитата на личните им данни, както и да насърчат конкуренцията и да оптимизират използването на честотния спектър. Очаква се мерките също да подобрят правата на потребителите на телефонни и интернет услуги, като същевременно засилят конкуренцията между предприятията, предоставящи електронни съобщителни услуги.

Законодателният пакет се състои от една обща, Рамкова директива, и четири специални директиви - за разрешение, за достъпа, за универсалната услуга и за правото на неприкосновеност на личния живот и електронните съобщения. Той съдържа също регламент за създаването на нов европейски орган за регулиране на телекомуникациите, наречен BEREC⁴⁵.

Основната цел на директивите е да подобрят предоставяните електронни съобщителни услуги и да укрепят правата на потребителите. Сред тях е правото на смяна в рамките на един работен ден на мобилния или фиксиран оператор, като клиентът запазва номера си, както задължението на телекомите да посочват ясно в договорите какви услуги и с какво минимално гарантирано качество предлагат. Предвиждат се компенсации за потребителите, ако не получат съответната услуга. Новите мерки ще подобрят също прилагането на телефона за спешни случаи 112, като се въвеждат изисквания за достъп до него не само чрез традиционната телефония, но и чрез новите технологии.

Законодателният пакет предвижда мерки за стимулиране на инвестициите и конкуренцията за мрежите от следващо поколение (Next generation networks – NGN) и за ускоряване на въвеждането на ширококолов интернет достъп във всички райони на ЕС.

Специално внимание е отделено на защитата на личните данни на потребителите. С влизането в сила на пакета, регулаторите ще направят така, че операторите да носят отговорност при пропуски при съхраняването и обработването на данни, а потребителите трябва задължително да бъдат уведомявани в случай на загуба или изтичане на информация.

С реформата се създава и общ европейски регулатор в електронните съобщения - Орган на европейските регулатори в областта на електронните съобщения, който ще съветва, подкрепя

⁴⁵ От англ. – Body of European Regulators for Electronic Communications (BEREC)

и допълва работата на националните регулатори, особено когато се касае за прилагане на решения с транснационално значение.

Заключение

Днес електронните съобщителни услуги са по-важни за работата и живота на хората от всякога. Понастоящем икономическите и социални дейности зависят изцяло от електронните съобщителни услуги и инфраструктура. Същевременно секторът се променя динамично, като остава един от най-важните за европейската икономика с годишен оборот от 290 млрд. евро и отговарящ за 4% от работните места в ЕС.

Либерализацията на телекомуникационния сектор в ЕС, започнала през 80-те доведе до сериозни промени, с благоприятно въздействие върху потребителите. Цените на телекомуникационните услуги се намалиха многократно, средно с 30% през последното десетилетие. Появата на конкуренция на пазарите, още повече повиши стандартите на услугите, правейки бившите монополи по-отворени към нуждите на потребителите.

А какво предстои? Одобреното предложение за реформа на електронно съобщителния сектор в ЕС беше резултат от двегодишни консултации с всички заинтересовани страни, с националните регулатори и потребителите. Макар и някои от текстовете в него да бяха оспорвани, в крайна сметка беше постигнато съгласие и пакетът беше приет. Неговото прилагане ще предопредели в голяма степен облика, развитието и тенденциите, които ще наблюдаваме на европейския сектор на електронни съобщения в краткосрочен план. Но целта трябва да остане постигането на единен европейски пазар на електронни съобщения в ЕС. В крайна сметка „един по-европейски регулаторен подход е абсолютно оправдан при телекомите. Все пак радиовълните не познават граници. А интернет протоколът няма националност”⁴⁶.

⁴⁶ Изказване на Жозе Мануел Барозо, Президент на Европейската комисия, 13.11.2007 г.

Използвана литература

1. Березак, Н., „Ютилити компаниите – невидими участници в масовото навлизане на широколентовия достъп”, сп. „Ютилитис”, Януари 2009 г., бр. 1 (63), Година VII, ISSN 1312-3017
2. Доклад за напредъка на единния европейски пазар на електронни съобщения през 2007 г. (13-ти доклад), Брюксел, 19/03/2008 COM(2008) 153
3. Доклад за напредъка на единния европейски пазар на електронни съобщения през 2008 г. (14-ти доклад), Брюксел, 30/07/2009 SEC(2009) 376/2
4. „Европейската комисия и промишлеността ще инвестират 3,2 милиарда евро в икономическото възстановяване за по-силна, по-щадяща околната среда и по-конкурентна икономика на утрешния ден”, IP/09/1116, Брюксел, 13 юли 2009 г.
5. „Комисията иска по-добре пригодени за хора с увреждания Интернет страници”, IP/08/1074, Брюксел, 2 Юли 2008 г.
6. Моралийска, М., „Още по-мобилни...с мобилна телевизия”, сп. „Ютилитис”, Юли 2008 г., брой 7 (57), • Година VI, ISSN 1312-3017
7. „Повишено използване на мобилни услуги, по-ниски цени за потребителите: европейският сектор на телекомуникационните услуги не се поддава на икономическия спад”, IP/09/473, Брюксел, 25 март 2009 г.
8. „Подготовка на цифровото бъдеще на Европа. Междинен преглед на i2010”, Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Com (2008) 199 окончателен, Брюксел, 17.4.2008 г.
9. „Препоръка относно подхода за регулиране на цените за терминиране на фиксирана и мобилна връзка в ЕС”, (2009/396/EO), Европейска комисия, 7 май 2009 г.
10. „Преди лятната почивка, ЕС популяризира номер 112 - европейският телефонен номер за спешни повиквания”, IP/08/836, Брюксел, 3 юни 2008 г.
11. Приложение „Телекомуникации”, в. „Капитал”, 07.11.2009 г.
12. Рединг, В., Комисар по въпросите на информационното общество и медии, „Широколенов достъп: По-слабо развитите страни в Европа намаляват разликата спрямо най-развитите”, Европейска комисия, IP/08/1831, Брюксел, 28 ноември 2008 г.
13. Рединг, В., член на Европейската комисия по въпросите на информационното общество и медии, „Защо Европа се нуждае от по-ефективни телекомуникационни услуги, за да бъде конкурентна?”, Втора Бизнес кръгла маса, Брюксел, 29.01.2008 г.
14. Рединг, В., „Далекосъобщения: Европейската комисия приветства одобрението от министрите от ЕС на мащабна реформа за създаване на конкурентен единен телекомуникационен пазар”, IP/09/1800, 20 ноември 2009 г., Брюксел
15. Berezak, N., „Can current trends of the Western Broadband market be transferred to CEE countries?”, CEE TelecomsWholesale Conference “Strategies for profitable growth in a multi-operator environment”, Sofia, November 2008
16. "Communication on Strengthening the Internal Market for Mobile TV", Европейска Комисия
17. CONSUMER SATISFACTION SURVEY, FINAL REPORT, IPSOS INRA for THE EUROPEAN COMMISSION, Health & Consumer Protection Directorate – General, May 2007
18. E-Communications Household Survey, Directorate General Information society and Media, European Commission, April 2008
19. Eurostat, „Data in focus” 12/2008 , Population and social statistics 2006 и Annual Telecommunications Inquiry 2007, с данни от националните статистически офиси и националните регулаторни органи
20. „Evaluation of the Performance of Network Industries Providing Services of General Economic Interest”, 2006 Report, Commission Staff Working Document SEC(2007) 1024, Brussels, 12.07.2007
21. Communications Committee Working Document, „Subject: Broadband access in the EU: situation at 1 July 2008”, DG INFSO/B3, Brussels, 28 November 2008
22. Liikanen, Erkki, Member of the European Commission, responsible for Enterprise and the Information Society, "Mobile Communications: future visions and challenges", Launch Event Applications and Services for the Mobile user and Worker, Brussels, 8 June 2004
23. Reding, V., Member of the European Commission responsible for Information Society and Media, „Better Regulation for a Single Market in Telecoms”, SPEECH/07/624, 11 October 2007, Athens
24. Reding, V., Member of the European Commission responsible for Information Society and Media, „Bringing down walls and barriers in the digital world – priorities for the European Digital Agenda”, SPEECH/09/519, 9 November 2009, Visby/Gotland

25. Reding, V., Member of the European Commission responsible for Information Society and Media, „Europe's evolving single market for telecoms: the future challenges of cooperation between the European Commission and National Regulatory Authorities”, Budapest, 26 November 2007
26. Reding, V., Member of the European Commission responsible for Information Society and Media, “Digital Europe – Europe's Fast Track to Economic Recovery”, SPEECH/09/336, Lisbon Council, Brussels, 9 July 2009
27. Reding, Viviane, Member of the European Commission responsible for Information Society and Media, “Towards next generation media for the digital age?”, Conference organised by the IMPRESA Group and RADIO RENASCENCA on the Future of the Media, Lisbon, 17 July 2007
28. Reding, V., Member of the European Commission responsible for Information Society and Media, „Digital Europe: the Internet Mega-trends that will Shape Tomorrow's Europe“, European Internet Foundation Special Event "A view of the Digital World in 2025", Brussels, 13 November 2008
29. Sicilia, David B. & Cruikshank, Jeffrey L. (2000), „The Greenspan Effect”, p. 131
30. The EU Telecoms Reform proposes a Single Market for 500 million consumers, [MEMO/07/458](#), http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/itemlongdetail.cfm?item_id=3701
31. http://ec.europa.eu/consumers/rights/sgi_en.htm
32. www.gsmworld.com